

# Position paper Rondetafelgesprek Tweede Kamer over de voertaal en instructietaal in Caribische delen van het Koninkrijk

Dr. Gil-Marie Mercelina

4 september 2025

## *Inleiding*

Hoewel de benedenwindse eilanden als meertalig kunnen worden beschouwd, komen de meeste kinderen de school binnen met een grotere kennis van hun moedertaal. De mate waarin zij andere talen beheersen, hangt sterk af van hun sociale omgeving en de hoeveelheid blootstelling die zij in de samenleving krijgen, soms horen zij de andere talen (Nederlands, Engels, Spaans) veel, soms nauwelijks.

Taal- en leesvaardigheid zijn noodzakelijk in alle domeinen van onze samenleving: niet alleen op school, maar ook bij het begrijpen van bijvoorbeeld medische voorschriften, het communiceren met specialisten en het onderhouden van contact met de overheid.

In het onderwijs werkt men vanuit het bekende naar het onbekende om nieuw materiaal aan te leren. Op dezelfde manier geldt dat, als we kinderen optimaal willen ondersteunen, we moeten vertrekken vanuit de taal die zij al beheersen: hun moedertaal.

## *Taalverwerving*

Meerdere studies, waaronder rapporten van UNICEF, hebben benadrukt hoe belangrijk het is om taal- en leesonderwijs eerst in de moedertaal aan te bieden. De afgelopen jaren hebben wij een onderzoek uitgevoerd naar leesonderwijs in het Papiaments en in het Nederlands (de huidige instructietalen). We hebben ongeveer 300 kinderen gevolgd van groep 2 tot en met groep 4. De helft van deze kinderen kreeg leesinstructie in het Nederlands, de andere helft in het Papiaments. In groep 2 testen we hun taal- en cognitieve vaardigheden, zoals woordenschat, fonologisch bewustzijn (het kunnen spelen met klanken), geheugen en snelbenoemen. In groep 3 hun technisch lezen en in groep 4 hun technisch en begrijpend lezen.

De resultaten laten zien dat kinderen uit beide instructietalen over het algemeen de klanken beter herkennen in het Papiaments en een grotere woordenschat in het Papiaments hebben. Ook scoorden zij hoger op alle andere vaardigheden in het Papiaments. Dit laat zien dat kinderen de school binnenkomen met een sterkere basiskennis van het Papiaments.

Daarnaast bleek dat wanneer het leesonderwijs start, kinderen die leren lezen in het Papiaments dit als minder cognitief belastend ervaren. Bovendien konden zij de geleerde leesvaardigheid ook transfereren naar het Nederlands. Bij de kinderen die in het Nederlands leerden lezen, zagen we dit omgekeerde effect niet.

Kijken we naar begrijpend lezen in groep 4, dan scoren kinderen in het algemeen hoger in het Papiaments dan in het Nederlands, ongeacht de instructietaal. Het klopt dat kinderen die in het Nederlands leren lezen beter presteren op begrijpend lezen in het Nederlands dan kinderen die leerden lezen in het Papiaments. Dit kan verklaard worden doordat zij meer zijn

blootgesteld aan het Nederlandse taal. Toch geldt: alleen onderwijs in het Nederlands leidt niet automatisch tot een hoge score in begrijpend lezen Nederlands. Een sterke score in het Papiaments blijkt ook noodzakelijk. Er is dus een duidelijke correlatie zichtbaar: een stevige basis in de moedertaal is essentieel om ook andere talen goed te kunnen ontwikkelen. Met dit onderzoek hebben wij bevestigd, dat in een creoolse context, leren lezen in de moedertaal aanzienlijk meer voordelen biedt.

### *Voer- en instructietaal voor kennisoverdracht*

Uit ons onderzoek blijkt dat een sterke basis in het Papiaments kinderen helpt bij begrijpend lezen in het Nederlands. Dit laat zien dat een stevige taalbasis in de moedertaal allereerst noodzakelijk is. Die basis fungeert als fundament om andere talen verder te leren en te ontwikkelen. Tegelijkertijd liet het onderzoek ook zien dat vroeg beginnen met een tweede taal noodzakelijk is, zeker wanneer die taal later de instructietaal wordt. Of het nu om Nederlands of Engels gaat, het is belangrijk om kinderen hier al vroeg mee in aanraking te brengen. In onze studie hebben we specifiek naar het combinatie Papiaments/Nederlands gekeken en onze aanbeveling is: vroeg te starten met de ontwikkeling van fonologisch bewustzijn en woordenschat in beide instructietalen.

De onderwijsgeschiedenis op de eilanden toont duidelijk aan dat onderwijs uitsluitend in het Nederlands niet effectief is gebleken. Het resulteerde in veel zittenblijvers, analfabeten en schoolverlaters. Dit lag niet aan de capaciteiten van de kinderen, maar aan de taalbarrière: wie de instructietaal niet voldoende beheerste, kwam eenvoudigweg niet ver. De taal werd een struikelblok. Gezien taal essentieel is in kennisoverdracht, moet kennisoverdracht gebeuren in een taal dat kinderen begrijpen en waarin zij zich goed kunnen (leren) uitdrukken.

In de samenleving zien we dat kinderen veel eerder in aanraking komen met het Engels dan met het Nederlands. Media platforms (bijvoorbeeld YouTube) en televisiezenders zijn voornamelijk Engelstalig. Hierdoor ontwikkelen kinderen vaak al vroeg een beter gehoor voor klanken en een grotere woordenschat in het Engels. Tegelijkertijd is het belangrijk te erkennen dat Engels vandaag de dag steeds vaker en met meer gemak door kinderen en jongeren wordt gebruikt. Dit komt niet alleen door mediaconsumptie, maar ook door de geografische realiteit: Nederland ligt 9000 kilometer weg, terwijl Engels in de regio veel prominenter aanwezig is. Daardoor horen kinderen in hun dagelijks leven aanzienlijk meer Engels dan Nederlands. Wat maakt dat Engels als instructietaal veel beter zou kunnen passen in dit context.

Uiteindelijk is het doel kennisoverdracht. Hoewel er aangewezen instructietalen zijn, kan een *translanguaging*-benadering, waarbij alle talen van het kind strategisch en flexibel worden ingezet, ondersteunend werken en bijdragen aan beter begrip. Het uitgangspunt blijft echter dat de moedertaal goed ontwikkeld moet worden, zodat deze als kracht kan dienen bij het leren van andere talen.